

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ВИКЛЮЧНО СУДАМИ

Анотація. Положення про здійснення правосуддя виключно судами, яке проголошене нормами Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Кримінального процесуального кодексу України (КПК), має основоположний характер і відповідає основним ознакам засад кримінального провадження.

Метою статті є розкриття змісту засади здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами у зв'язку з інститутом підсудності, сучасною системою судоустрою в Україні, реалізацією судом повноважень щодо здійснення правосуддя у різних стадіях кримінального провадження та метою правосуддя.

Наголошено на значенні підсудності для забезпечення правосуддя, що полягає у створенні умов для реалізації засад кримінального провадження під час судового розгляду та ухвалення законного судового рішення. Відзначено, що важливою гарантією здійснення ефективного і справедливого правосуддя є належна організація системи судоустрою та чітке і юридично обґрунтоване визначення правил підсудності. У меж аналізу змісту засади здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами обґрунтовано, що відповідно до встановленої системи судоустрою в Україні та передбачених КПК правил підсудності, правосуддя у кримінальному провадженні здійснюють місцеві загальні суди, Вищий антикорупційний суд, апеляційні суди та Верховний Суд у визначеному КПК порядку у стадіях судового провадження. Приділено увагу реалізації зазначеної засади у різних стадіях кримінального провадження.

Зроблено висновок, що здійснення правосуддя судами відбувається в усіх стадіях судового провадження при вирішенні питань по суті обвинувачення: у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді у першій інстанції, провадженнях з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами. Виокремлено етапи правозастосування при здійсненні правосуддя судом у кримінальному провадженні: встановлення обставин, що підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження; кримінально-правова кваліфікація діяння; ухвалення та оформлення судового рішення. Аргументовано, що взаємопов'язаність формальних і змістовних сутнісних ознак правосуддя, дає підстави визначати його одночасно і як діяльність, і як мету. Визначено, що мета правосуддя у судовому процесі реалізується ухваленням законного, обґрунтованого, вмотивованого й справедливого судового рішення, що вирішує соціально-правовий конфлікт і забезпечує захист прав, свобод та інтересів осіб.

Ключові слова: засада кримінального провадження, здійснення правосуддя у кримінальному провадженні, суд, підсудність, мета правосуддя.

Постановка проблеми. Здійснення правосуддя виключно судами є конституційною засадою, що проголошена у ст. 124 Основного Закону України¹ та передбачає розгляд і вирішення юридичного спору та кримінального обвинувачення судом, який є єдиним державним органом, уповноваженим здійснювати правосуддя у встановленому законом порядку.

Зміст зазначеної засади розкривається також через інші конституційні положення та норми Закону України «Про судوустрій і статус суддів»² (Закон), якими, зокрема, не допускається делегування функцій судів і привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами (ч. 2 ст. 124 Конституції України та ч. 2 ст. 5 Закону); передбачається здійснення органами судової влади своїх повноважень у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6 Конституції України); визначається здійснення судової влади в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом, і реалізація її суддями та, у визначених законом випадках, присяжними шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону)³.

Здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами є однією із засад кримінального провадження, правовий зміст якої визначається, виходячи з конституційних і судоустрійних положень⁴, а також норм ст. 30 Кримі-

нального процесуального кодексу України⁵ (КПК), яка проголошує здійснення правосуддя у кримінальному провадженні лише судом згідно з правилами, передбаченими КПК, та містить заборону відмови у здійсненні правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання засад (принципів) кримінального провадження досліджували відомі вчені-процесуалісти, зокрема: Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, О.В. Баулін, Т.В. Варфоломеева, В.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, О.П. Кучинська, Л.М. Лобойко, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.В. Молдован, В.Т. Нор, Д.А. Пеший, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, Д.Б. Сергєєва, В.М. Тertiшник, Л.Д. Удалова, В.П. Шибіко, О.Г. Шило, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська.

Метою статті є: розкриття змісту засади здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами у зв'язку з інститутом підсудності, сучасною системою судоустрою в Україні, реалізацією судом повноважень щодо здійснення правосуддя у різних стадіях кримінального провадження та метою правосуддя.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Визначення певного положення засадою (принципом) кримінального провадження можливе за сукупністю ознак (властивостей), що виокремлюються в науці кримінального процесу. На думку

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96вр>> дата звернення 04.05.2022.

² Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>> дата звернення 15.02.2022; Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / М.А. Погорецький, О.З. Хотинська-Нор, О.Г. Яновська, О.Г. та ін.; за заг. ред. М.А. Погорецького, О.З. Хотинської-Нор, О.Г. Яновської (Київ, Алерта, 2019) 23–25.

³ Судоустрій України: підручник / М.А. Погорецький, О.П. Кучинська, О.Г. Яновська та ін.; за ред. М.А. Погорецького, О.Г. Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 127–145.

⁴ М.А. Погорецький, І.С. Гриценко, Судова влада в Україні: до визначення поняття (2012) 2 Право і суспільство 23–27; Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>> дата звернення 04.05.2022; Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / М.А. Погорецький, О.З. Хотинська-Нор, О.Г. Яновська та ін.; за заг. ред. М.А. Погорецького, О.З. Хотинської-Нор, О.Г. Яновської (Київ, Алерта, 2019) 8–12; Судоустрій України: підручник / М.А. Погорецький, О.П. Кучинська, О.Г. Яновська та ін.; за ред. М.А. Погорецького, О.Г. Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 57.

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення 04.05.2022.

М.М. Михеєнка, до таких властивостей слід віднести: 1) це найбільш загальні, вихідні положення, ідеї, які мають фундаментальне значення для кримінального процесу, визначають його спрямованість, побудову в цілому, форму і зміст його стадій та інститутів; 2) принципи виражають панівні в даній державі політичні і правові ідеї, які стосуються завдань і способу здійснення судочинства в кримінальних справах; 3) вони повинні бути закріплені в нормах права; 4) принципи повинні повністю діяти у всіх або кількох стадіях кримінального процесу і обов'язково в його центральній стадії – стадії судового розгляду; 5) порушення будь-якого принципу означає незаконність рішення у справі і обов'язково тягне його скасування¹.

О.П. Кучинська також обґрунтовано вважає, що до системи основних ознак принципів кримінального провадження належать такі: соціальна обумовленість, нормативність, регулятивність, основоположність, системність, універсальність, непорушність².

Д.А. Пеший основними ознаками засад кримінального провадження визнає: 1) нормативність, тобто закріпленість у кримінальному процесуальному законі та змістовна визначеність в конкретній «титульній» нормі; 2) загальність, тобто поширеність дії та можливість реалізації у всіх стадіях кримінального провадження; 3) взаємообумовленість із завданнями кримінального провадження; 4) системність, тобто наявність само-

стійного, незалежного змісту при тісному взаємозв'язку³.

Враховуючи зазначені думки вчених-процесуалістів щодо основних ознак засад (принципів) кримінального провадження, можемо стверджувати, що положення про здійснення правосуддя виключно судами, яке проголошене нормами Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та КПК, слід відносити до системи засад кримінального провадження⁴.

Розкриваючи зміст зазначеної засади кримінального провадження, перш за все, слід звернути увагу, що при здійсненні правосуддя діяльність суду спрямована на вирішення обвинувачення по суті у кримінальних провадженнях, які підсудні даному суду. Для досягнення зазначеної мети суди наділені сукупністю владних повноважень, які закріплені у нормах КПК. Владні повноваження суду встановлюються законом і їх обсяг повинен бути достатнім для здійснення правосуддя. Для ефективної реалізації здійснення правосуддя мають бути гарантії суддівської незалежності, у тому числі й при притягненні суддів до юридичної відповідальності⁵. Важливе значення для здійснення правосуддя мають міжнародні стандарти відкритості судової системи в Україні⁶.

При цьому інститут підсудності також відіграє важливу роль у визначенні повноважного суду й забезпеченні доступу до правосуддя та права на компетентний суд⁷.

¹ М. Михеєнко, Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: вибрані твори (Київ, Юрінком Інтер, 1999) 222.

² О. Кучинська, Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників (Київ, Юрінком Інтер, 2013) 52–56.

³ Д. Пеший, Засада законності та її забезпечення у досудовому кримінальному провадженні (автореф. дис. канд. юрид. наук, Київ 2016) 6–18.

⁴ Судоустрій України: підручник / М.А. Погорельський, О.П. Кучинська, О.Г. Яновська та ін.; за ред. М.А. Погорельського, О.Г. Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 57–58; Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / М.А. Погорельський, О.З. Хотинська-Нор, О.Г. Яновська та ін.; за заг. ред. М.А. Погорельського, О.З. Хотинської-Нор, О.Г. Яновської (Київ, Алерта, 2019) 23–26.

⁵ М.А. Погорельський, О.Л. Польовий, О.Г. Яновська, Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності: монографія (Київ, ВД «Дакор», 2014) 308.

⁶ М.А. Погорельський, О.Г. Яновська, Актуальні питання застосування міжнародних стандартів відкритості судової системи в Україні (2014) 2 (7) *Слово національної школи суддів України* 39–48.

⁷ Судоустрій України: підручник / М.А. Погорельський, О.П. Кучинська, О.Г. Яновська та ін.; за ред. М.А. Погорельського, О.Г. Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 226–229; Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / М.А. Погорельський, О.З. Хотинська-Нор, О.Г. Яновська та ін.; за заг. ред.

Додержання норм кримінального процесуального закону, що встановлюють правила підсудності, обумовлює забезпечення права кожного при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону, як проголошено у статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року¹.

Ухвалення судового рішення компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо кримінального провадження, передбачених КПК, є нормативно визначеними умовами його законності (ч. 2 ст. 370 КПК). Законне судові рішення має бути ухвалене визначеним згідно з вимогами КПК складом суду щодо питань, які належать до його компетенції, й відповідно до правил підсудності.

Порушення правил підсудності є обставиною, яка суттєво впливає на законність судового рішення. У зв'язку з цим у КПК таке порушення вимог кримінального процесуального закону визнається істотним і тягне за собою скасування судового рішення (п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК).

Підстави для визначення підсудності передбачені кримінальним процесуальним законом. Це певні суттєві юридичні ознаки (властивості) кримінального провадження (місце вчинення кримінального правопорушення, тяжкість кримінального правопорушення, час його вчинення, статус обвинуваченого, інстанція, в якій здійснюється розгляд), що вказують на відповідний суд, до підсудності якого належить здійснення кримі-

нального провадження. Важливість додержання правил підсудності обумовлює встановлення у законі підстав та порядку передачі кримінального провадження з одного суду першої інстанції до іншого суду першої інстанції, а також з одного суду апеляційної інстанції до іншого суду апеляційної інстанції (ст. 34 КПК).

Отже, значення підсудності для забезпечення правосуддя полягає у створенні умов для реалізації засад кримінального провадження при розгляді судом питань та ухвалення законного судового рішення. Зміна підсудності повинна відбуватися лише на підставах і у порядку, визначених законом.

Важливою гарантією здійснення ефективного і справедливого правосуддя є належна організація системи судустрою та чітке і юридично обгрунтоване визначення правил підсудності. При цьому правила визначення підсудності, які передбачені КПК, базуються на встановлених судоустрійним законодавством принципах територіальності, спеціалізації та інстанційності побудови судустрою (ч. 1 ст. 17 Закону)².

Стаття 32 КПК регламентує правила територіальної підсудності, де, зокрема, зазначено про територіальну юрисдикцію суду. Територіальні межі юрисдикції суду обумовлюються судоустрійними нормами і стосуються місцевих та апеляційних судів. Разом з тим, варто погодитись із О.В. Бауліним, що «у широкому розумінні юрисдикція будь-якого місцевого й апеляційного суду через обов'язковість судових рішень поширюється на всю територію України»³.

Інстанційна підсудність (ст. 33 КПК) передбачає розмежування юрисдикції

М А Погорецького, О З Хотинської-Нор, О Г Яновської (Київ, Алерта, 2019) 113–115; 124–125.

¹ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text> дата звернення 04.05.2022; М А Погорецький, О Г Яновська, Актуальні питання застосування міжнародних стандартів відкритості судової системи в Україні (2014) 2 (7) *Слово національної школи суддів України* 39–48.

² Судустрій України: підручник / М А Погорецький, О П Кучинська, О Г Яновська та ін.; за ред. М А Погорецького, О Г Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 62–67; Про судустрій і статус суддів: Закон України: науково-практичний коментар / М А Погорецький, О З Хотинська-Нор, О Г Яновська, О.Г. та ін.; за заг. ред. М А Погорецького, О З Хотинської-Нор, О Г Яновської (Київ, Алерта, 2019) 83–180.

³ О Баулін, Поняття юрисдикції і новий Кримінальний процесуальний кодекс України (2013) 2 *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 12 <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2013_2_4.pdf> дата звернення 04.05.2022.

(компетенції) судів різних ланок щодо здійснення правосуддя у кримінальному провадженні.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» за принципом інстанційності встановлює триланкову судову вертикаль: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд (ч. 3 ст. 17). Ці суди здійснюють правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом (ч. 1 ст. 22, п. 1 ч. 1 ст. 27, п. 1 ч. 2 ст. 36 Закону).

За правилами інстанційної підсудності місцеві суди здійснюють кримінальне провадження у першій інстанції, апеляційні суди – в апеляційній інстанції, Верховний Суд – у касаційній інстанції (ч. 1–3 ст. 33 КПК).

Правосуддя здійснюється також у провадженні за нововиявленими або виключними обставинами судом, який ухвалив рішення, що переглядається, або Великою Палатою Верховного Суду (ч. 4, 5 ст. 33 КПК).

Окреме місце в системі судоустрою займає Вищий антикорупційний суд, який здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах та в порядку, визначених процесуальним законом (ч. 1–3 ст. 31, ст. 32 Закону).

Нормами КПК до предметної підсудності Вищого антикорупційного суду віднесено кримінальні провадження стосовно корупційних кримінальних правопорушень, передбачених в примітці статті 45 Кримінального кодексу України, статтями 206–2, 209, 211, 366–2, 366–3 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених пунктами 1–3 частини п'ятої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (ч. 1 ст. 33¹ КПК). При цьому юрисдикція Вищого антикорупційного суду поширюється на всю територію України (ч. 1 ст. 32 КПК). Певні особливості є і в правилах інстанційної підсудності, оскільки Вищий антикорупційний суд діє водночас як суд першої та апеляційної інстанції (ч. 1 ст. 31 Закону, ч. 1–2 ст. 33 КПК).

Таким чином, відповідно до сучасної системи судоустрою в Україні та передбачених КПК правил підсудності, правосуддя у кримінальному провадженні здійснюють місцеві загальні суди, Вищий антикорупційний суд, апеляційні суди та Верховний Суд у визначеному КПК порядку у стадіях судового провадження¹.

У стадії підготовчого судового провадження правосуддя здійснюється судом при виконанні повноважень щодо затвердження вироком угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим або угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, оскільки в зазначених випадках вирішується питання про обвинувачення й ухвалюється вирок суду.

У судовому розгляді під час судового провадження в суді першої інстанції здійснення правосуддя відбувається шляхом виконання судом повноважень щодо з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, та ухвалення законного, обґрунтованого і справедливого судового рішення. Визначена КПК процесуальна форма судового розгляду в суді першої інстанції передбачає найбільш повну реалізацію функції правосуддя саме у цій стадії кримінального провадження та можливість ухвалення судом виправдувального чи обвинувального вироку, що вирішує обвинувачення по суті, який є актом правосуддя.

У стадії апеляційного провадження здійснення правосуддя відбувається при перегляді судом апеляційної інстанції судових рішень суду першої інстанції, які не набрали законної сили, на підставі апеляційних скарг учасників кримінального провадження. У цій стадії здійснення правосуддя забезпечується повноваженнями суду апеляційної інстанції щодо повторного дослідження обставин, встановлених під час кримінального провадження, та дослідження доказів,

¹ Про судоустрій і статус суддів»: Закон України: науково-практичний коментар / М А Погорєцький, О З Хотинська-Нор, О Г Яновська, О.Г. та ін.; за заг. ред. М А Погорєцького, О З Хотинської-Нор, О Г Яновської (Київ, Алерта, 2019) 83–180.

які не досліджувалися судом першої інстанції (ч. 3 ст. 404 КПК). За результатами апеляційного розгляду судом апеляційної інстанції може бути, зокрема, ухвалений обвинувальний вирок, що вирішує обвинувачення по суті.

Спірним є питання про реалізацію функції правосуддя у стадії провадження в суді касаційної інстанції, зважаючи на перевірочний характер дій суду та нормативні обмеження щодо дослідження доказів у цій стадії (ч. 1 ст. 433 КПК). Хоча законом і передбачені відмінності у процесуальній формі касаційного розгляду, все ж таки можна стверджувати про здійснення судом у цій стадії повноважень зі здійснення правосуддя, оскільки тут вирішуються питання по суті обвинувачення.

Що ж до кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами, то в цій стадії суд при ухваленні нового судового рішення користується повноваженнями суду відповідної інстанції, окрім того, Верховний Суд може також скасувати судові рішення (судові рішення) повністю або частково і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції (ч. 1 ст. 467 КПК). Отже, функція правосуддя буде здійснюватися при перегляді судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами судом першої, апеляційної чи касаційної інстанції.

Таким чином, здійснення правосуддя судами відбувається в усіх стадіях судового провадження при вирішенні питань по суті обвинувачення: у підготовчому судовому провадженні, судовому розгля-

ді у першій інстанції, провадженнях з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

Правосуддя у формальному розумінні розглядається як правозастосовна діяльність суду¹, яка має свої стадії: встановлення фактичних обставин справи; підбір та аналіз правових норм як юридичної основи справи; вирішення юридичної справи та оформлення прийнятого рішення².

Враховуючи предмет кримінально-правового регулювання, мету, завдання та призначення кримінально-процесуальної діяльності³, можна визначити такі етапи правозастосування при здійсненні правосуддя судом у кримінальному провадженні: встановлення обставин, що підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження; кримінально-правова кваліфікація діяння; ухвалення та оформлення судового рішення.

Правосуддя здійснюється судом у судових засіданнях, як правило, за участю сторін та інших учасників судового провадження з дотриманням засад верховенства права, рівності перед законом і судом, гласності й відкритості судового процесу, змагальності сторін, розумності строків, згідно з вимогами процесуального закону та з правильним застосуванням матеріального закону.

Здійснення правосуддя передбачає забезпечення кожному право на справедливий суд, процесуальну справедливість, за якої процесуальна форма повинна бути гарантією прав особи і правосуддя⁴.

¹ Ю Шемшученко (гол.ред.), Юридична енциклопедія в 6 т. (Київ, «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2003) 50; Судуострій України: підручник / М А Погорельський, О П Кучинська, О Г Яновська та ін.; за ред. М А Погорельського, О Г Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 62–67; Закон України «Про судуострій і статус суддів»: науково-практичний коментар / М А Погорельський, О З Хотинська-Нор, О Г Яновська, О.Г. та ін.; за загред. М А Погорельського, О З Хотинської-Нор, О Г Яновської (Київ, Алерта, 2019) 23–25.

² О Зайчук, Н Оніщенко (за ред.), Теорія держави і права. *Академічний курс*: підручник (Київ, Юрінком Інтер 2006) 454.

³ М Погорельський, Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики (2013) *Право України* 42–54; М А Погорельський, Кримінальний процес. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. (Харків, Право, 2016) Т. 19: Кримінальний процес, судуострій, прокуратура та адвокатура / редкол. В Т Нор (голова) та ін. (Нац. акад. прав. наук. України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020) 422–426; М А Погорельський, Кримінальний процес: поняття та його наукове і практичне значення (2021) 1–2 *Вісник кримінального судочинства* 28–51.

⁴ М А Погорельський, І С Гриценко, Право на справедливий суд (2012) 91 *Вісник Київського національного уні-*

У Рішенні Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 наголошено, що «правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах»¹.

Таким чином, можна стверджувати, що особливістю поняття правосуддя є взаємопов'язаність його формальних і змістовних сутнісних ознак, які дають підстави розглядати його одночасно і як діяльність, і як мету. Здійснення правосуддя передбачає справедливий процес судочинства та його справедливий результат. Правосуддя, як мета судової діяльності, є тотожним справедливості.

Мета правосуддя у судовому процесі реалізується ухваленням законного, обґрунтованого, вмотивованого й справедливого судового рішення, що вирішує соціально-правовий конфлікт і забезпечує захист прав, свобод та інтересів осіб.

Судове рішення є втіленням позиції суду, заснованої на сприйнятті та аналізі конкретної правової ситуації (фактичних обставин), дослідженні й оцінці доказів та застосуванні норм матеріального і процесуального права. Додержання вимог законності, обґрунтованості і справедливості судового рішення дає підстави стверджувати про його правосудність та реалізацію мети правосуддя.

Отже, правосуддя слід розглядати у тісному взаємозв'язку із справедливістю та забезпеченням права на справедливий суд як процесуальну діяльність, що

здійснюється судом у встановленій формі з дотриманням засад судочинства, та як мету судової діяльності, що реалізується ухваленням законного, обґрунтованого, вмотивованого і справедливого судового рішення.

Висновки. Здійснення правосуддя у кримінальному провадженні виключно судами передбачає вирішення обвинувачення по суті, з дотриманням правил підсудності та засад верховенства права, рівності перед законом і судом, гласності й відкритості судового процесу, змагальності сторін, розумності строків, згідно з вимогами процесуального закону, та з правильним застосуванням матеріального закону, а також ухвалення законного, обґрунтованого, вмотивованого й справедливого судового рішення, що вирішує соціально-правовий конфлікт і забезпечує захист прав, свобод та інтересів осіб.

Відповідно до встановленої системи судоустрою в Україні та передбачених КПК правил підсудності правосуддя у кримінальному провадженні здійснюють місцеві загальні суди, Вищий антикорупційний суд, апеляційні суди та Верховний Суд у визначеному КПК порядку у стадіях судового провадження при вирішенні питань по суті обвинувачення: у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді у першій інстанції, провадженнях з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

REFERENCE

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254к/96-ВР <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].

верситету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки 4–7; Судоустрій України: підручник / Погорєцький М. А., Кучинська О. П., Яновська О. Г. та ін. / за ред. М. А. Погорєцького, О. Г. Яновської (Київ, Юрінком Інтер, 2015) 26–35; Про судоустрій і статус суддів: Закон України: науково-практичний коментар / М. А. Погорєцький, О. З. Хотинська-Нор, О. Г. Яновська та ін.; за заг. ред. М. А. Погорєцького, О. З. Хотинської-Нор, О. Г. Яновської (Київ, Алерта, 2019) 31–35.

¹ Рішення Конституційного Суду України № 3-рп/2003 від 30.01.2003 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03>> data zvernennia 04.05.2022.

3. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16.12.1966 [International Covenant on Civil and Political Rights, 16.12.1966] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].
4. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judicial System and Status of Judges] Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].
5. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 3-rp/2003 vid 30.01.2003 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine № 3-rp/2003 dated 30.01.2003] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

6. Kuchynska O P, *Pryntsypy kryminalnoho provadzhennia v mekhanizmi zabezpechennia prav yoho uchastnykiv* [Principles of criminal proceedings in the mechanism of ensuring the rights of its participants] (Kyiv, Yurinkom Inter 2013) 288 [in Ukrainian].
7. Mykheienko M M, *Problemy rozvytku kryminalnoho protsesu v Ukraini*: [Problems of the development of the criminal process in Ukraine] (Kyiv, Yurinkom Inter 1999) 240 [in Ukrainian].
8. Pohoretskyi M A, Polovyi O L, Yanovska O H, *Harantii suddivskoi nezalezhnosti pry prytyahnenni suddiv do yurydychnoi vidpovidalnosti* [Guarantees of judicial independence when judges are brought to legal responsibility] (Kyiv, VD «Dakor», 2014) 308 [in Ukrainian].
9. Pohoretskyi M, *Kryminalnyi protses* [Criminal process] Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t. (Kharkiv, Pravo, 2016) T.19: Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura / redkol. V T Nor (holova) ta in. (Nats. akad. prav. nauk. Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho, 2020) 422–426
10. Shemshuchenko Y S (gol. red.), *Yurydychna entsyklopediia* [Legal encyclopedia] (Kyiv, «Ukrainska entsyklopediia» imeni M.P. Bazhana 1998) 736 [in Ukrainian].
11. *Sudoustrii Ukrainy* [The judicial system of Ukraine] / Pohoretskyi M A, Kuchynska O P, Yanovska O H ta in. / za red. M A Pohoretskoho, O H Yanovskoi (Kyiv, Yurinkom Inter, 2015) 26–35 [in Ukrainian].
12. *Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv». Naukovo-praktychnyi komentar* [The Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges». Scientific and practical commentary] Pohoretskyi M A, Kuchynska O P, Khotynska-Nor O Z ta in.; za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. M A Pohoretskoho, d-ra yuryd. nauk, dots. O Z Khotynskoi-Nor, d-ra yuryd. nauk, prof. O H Yanovskoi (Kyiv, Alerta, 2019) 668 [in Ukrainian].

EDITED BOOKS

13. Zaichuk O V, Onishchenko N M (za red.), *Teoriia derzhavy i prava. Akademichnyi kurs* [Theory of the state and law. Academic course] (Kyiv, Yurinkom Inter 2006) 688 [in Ukrainian].

ARTICLES

14. Baulin O V, Poniattia yurysdyksii i novyi Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The concept of jurisdiction and the new Criminal Procedure Code of Ukraine] (2013) 2 *Yurydychni chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* 9–13 <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2013_2_4.pdf> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].
15. Pohoretskyi M A, Hrytsenko I S, Pravo na spravedyvyi sud [The Right to a Fair Trial] (2012) 91 *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky* 4–7 [in Ukrainian].
16. Pohoretskyi M A, Hrytsenko I S, Sudova vlada v Ukraini: do vyznachennia poniattia [Judicial power in Ukraine: to define the concept] (2012) 2 *Pravo i suspilstvo* 23–27 [in Ukrainian].
17. Pohoretskyi M A, Yanovska O H, Aktualni pytannia zastosuvannia mizhnarodnykh standartiv vidkrytosti sudovoi systemy v Ukraini [Current issues of application of international standards of openness of the judicial system in Ukraine] (2014) 2 (7) *Slovo natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy* 39–48 [in Ukrainian].
18. Pohoretskyi M A, Kryminalnyi protses: poniattia ta yoho metodolohichne i praktychne znachennia [Criminal process: the concept and its methodological and practical significance] (2021) 1–2 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 88–93 [in Ukrainian].
19. M Pohoretskyi, Poniattia, zmist ta struktura kryminalnoho protsesu: problemy teorii ta praktyky [Concept, content and structure of the criminal process: problems of theory and practice] (2013) *Pravo Ukrainy* 42–54 [in Ukrainian].

DISSERTATION

20. Pieshyi D A Zasada zakonnosti ta yii zabezpechennia u dosudovomu kryminalnomu provadzheni [The principle of legality and his providing in pre-judicial criminal proceedings] (avtoref. dys. kand. yuryd. nauk, Kyiv 2016) 24 [in Ukrainian].

Syza N.P.,

*Candidate of Law Science,
Associate Professor Associate Professor
of the Department of Criminal
Procedure and Criminalistics,
Educational and Scientific Institute of Law of
Kyiv National University of Taras Shevchenko
ORCID ID: 0000-0001-5850-4023*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/91-99>

ADMINISTRATION OF JUSTICE IN CRIMINAL PROCEEDINGS EXCLUSIVELY BY THE COURTS

Abstract. *The provision on the administration of justice exclusively by courts, which is promulgated by the norms of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges» and the Criminal Procedure Code of Ukraine, has a fundamental nature and corresponds to the main features of the principles of criminal proceedings.*

The purpose of the article is: to reveal the content of the principle of the administration of justice in criminal proceedings exclusively by courts in connection with the institution of jurisdiction, the modern judicial system in Ukraine, the exercise of powers by the court to administer justice in various stages of criminal proceedings and the goal of justice.

The importance of jurisdiction for ensuring justice is emphasized, which consists in creating conditions for the implementation of the principles of criminal proceedings during the trial and the adoption of a lawful court decision. It was noted that an important guarantee of effective and fair justice is the proper organization of the judicial system and a clear and legally justified definition of the rules of jurisdiction. Within the analysis of the content of the principle of the administration of justice in criminal proceedings exclusively by the courts, it is substantiated that in accordance with the established system of the judiciary in Ukraine and the rules of jurisdiction provided for by the Code of Criminal Procedure, justice in criminal proceedings is carried out by local general courts, the High Anti-Corruption Court, appeals courts and the Supreme Court in the order specified by the Code of Criminal Procedure in the stages of court proceedings. Attention is paid to the implementation of the specified principle in various stages of criminal proceedings.

It was concluded that the administration of justice by the courts takes place at all stages of the court proceedings when deciding the issues on the merits of the accusation: in the preparatory court proceedings, the court proceedings in the first instance, the proceedings for the review of court decisions in the appeal, cassation procedure, as well as in newly discovered or exceptional circumstances. The stages of law enforcement in the administration of justice by a court in criminal proceedings are distinguished: establishment of circumstances to be proven and other circumstances that are important for criminal proceedings; criminal qualification of the act; adoption and execution of a court decision. It is argued that the interconnectedness of the formal and substantive essential features of justice gives grounds for defining it simultaneously as an activity and as a goal. It was determined that the goal of justice in the judicial process is realized by the adoption of a legal, justified, motivated and fair court decision, which resolves the socio-legal conflict and ensures the protection of the rights, freedoms and interests of individuals.

Keywords: *principle of criminal proceedings, administration of justice in criminal proceedings, court, jurisdiction, goal of justice.*